

Snježana Kordić

Rec.: Stana Ristić, Milana Radić-Dugonjić,
Reč. Smisao. Saznanje (studija iz leksičke semantike),
Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Beograd 1999, ss. 276

Predmet monografije Stane Ristić i Milane Radić-Dugonjić je leksičko značenje u najširem smislu, promatrano onako kako se određuje u suvremenim lingvističkim teorijama. Pritom se prvenstveno misli na teoriju univerzalne semantike (i to ruske i poljske semantičke škole) te na teoriju jezične ličnosti. One su u knjizi primijenjene na srpskohrvatski i ruski jezik.

U prvom poglavlju, *Leksičko značenje (od komponentne analize do integralnog opisa leksičkih jedinica (7-45))*, autorice predstavljaju svoj pristup. Pošle su od strukturalnog pristupa leksičkom značenju pa su primjenom komponentne analize i metodama integralnog opisa istraživale pojave na paradigmatском i sintagmatском planu. Za osnovnu jedinicu analize jednojezičnih istraživanja uzele su riječ, s njenim bližim i daljim kontekstalnim okruženjem. Za jedinicu komparativno-kontrastivnog istraživanja uzele su elementarnu leksičkosemantičku varijantu. Korpus koji su analizirale vađen je iz velikih jednojezičnih i dvojezičnih rječnika. Nakon što su u osnovnim crtama predstavile pristup i korpus, autorice govore o tipovima leksičkog značenja, o njegovom odnosu prema pojmovnoj slici svijeta i prema pragmatici, o organizaciji leksičkog značenja i načinima njenog predstavljanja. Tematizira se i semantički metajezik, odnosno predstavljanje leksičkog značenja pomoću semantičkih primitiva (tj. pomoću riječi koje ne dopuštaju daljnju semantičku redukciju). U okviru toga raspravlja se o neslaganjima između moskovske i poljske semantičke škole. Nakon kraćeg dijela o tipovima slojevitosti leksičkih jedinica slijedi na kraju prvog poglavlja jedan duži dio o kognitivnom pristupu i o primjeni teorije jezične ličnosti.

Drugo poglavlje, *Organizacija leksičkog značenja* (47-92), započinje izdvajanjem osnovnih elemenata leksičkog značenja, za koje autorice koriste termin *identifikacijski skup sema*. U tekstu na ruskom jeziku koji slijedi (knjiga sadrži tri kraća teksta pisana na ruskom) shematski se prikazuje semantička jezgra i njeno mjesto u složenoj strukturi leksičkog značenja riječi. Nakon toga govori se ne samo o semantičkoj jezgri nego i o semantičkoj periferiji kao o jednom od osnovnih pokazatelja kontakta leksičkih jedinica u slavenskim jezicima. U analizu se uključuje i pojam diferencijalnog sema. Drugo poglavlje sadrži i dvije kontrastivne analize. Jedna se bavi paronima, tj. riječima dvaju jezika koje se formalno podudaraju a semantički bitno razlikuju. Kako bi se olakšalo dobivanje uvida u tu međujezičnu pojavu, razrađuje se jedna ideografska klasifikacija paronima. Druga kontrastivna analiza bavi se frazeološkim značenjima i njihovom ulogom u dvojezičnim rječnicima.

Treće poglavlje, *Kognitivni i integralni pristup leksičkom značenju* (93-154), posvećeno je gotovo u cijelosti partikulama. Utvrđuju se njihove semantičke i pragmatičke karakteristike i daje se klasifikacija koja polazi od dvaju osnovnih skupina – modalnih i logičkih partikula. Obje skupine se dalje raščlanjuju s obzirom na značenje. Tako prva uključuje komentar, uvjerenost, isticanje, tvrdnju, odricanje, traženje informacije, direktivnost i kooperativnost, a druga uključuje logički slijed, suprotstavljenost, dopusnost, ograničavanje i proširivanje. Zaključuje se da se pri opisu partikula na semantičkom planu može govoriti o pragmatičkim, emocionalnim, ekspresivnim i relacijskim sadržajima, a na planu govornih činova o sadržajima s određenom ilokucijskom snagom. Jedna od partikula – riječ *samo* – zasebno se tematizira, i to tako da se na nju primjenjuje teorija integralnog opisa jezika. Utvrđuje se da asertivne komponente čine identifikacijsku jezgru značenja te partikule, dok kognitivne i pragmatičke komponente diferenciraju njeno značenje u okviru polisemične strukture.

U četvrtom poglavlju, *Jezička ličnost i konceptualizacija leksičkog značenja* (155-219), opisuje se pojmovna organizacija značenja riječi *duh*, *duša* i *srce* i uspoređuje s ruskim jezikom. Zadnje poglavlje je *Primena teorije jezičke ličnosti u pristupu književnom djelu* (221-245), i to na jedan dramski tekst S. Selenića i na *Gorski vijenac* P. P. Njegoša. Nakon toga slijedi zaključak, preveden i na ruski i na engleski jezik, popis literature, registar pojmova i registar imena.

Za monografiju *Reč. Smisao. Saznanje (studija iz leksičke semantike)* može se reći da predstavlja značajan, pa čak i pionirski rad u serbokroatistici jer je područje leksičke semantike bilo i ostalo u serbokroatistici zapostavljeno. Ova knjiga zasad usamljeno, ali uspješno nalazi priključak na one tokove u slavistici koji se zadnjih desetljeća vrlo intenzivno bave opisivanjem leksičkog značenja uzimajući pritom u obzir ne samo općelingvističke nego i sociolingvističke, psiholingvističke, etnolingvističke i kulturološke činioce.